

תוכן עניינים

2.....	מבוא.....
4.....	מדיניות נאצר במצרים וההתקרבות לסוריה.....
9.....	הקהילה הערבית המאוחדת ככלי המשרת את האידיאולוגיה המצרית.....
13.....	הישגים וכישלונות של הקהילה הערבית המאוחדת.....
18.....	נפילתו של רעיון הפאן ערביזם.....
23.....	סיכום.....
25.....	ביבליוגרפיה.....

מבוא

החל ממלחמת העולם הראשונה ניתן לזהות ניסיונות ערבים לקידום לאומיות ערבית משותפת. לאורך שנים ניסיון זה כשל עד לעלייתו לשלטון של נאצר במצרים בשנת 1953. כבר מעליתו זה האחד הדגיש את הנחיצות לאחדות לאומית כלל הערבית ככלי להתמודדות עם בעיות פנימיות וחיזוניות, אולם הייחוד בתפיסה זו היה כי נאצר סבר כי רק מצרים לבדה יכולה לעצב ולעמוד בראש האומה הערבית ולגרור אחריה מדינות ערביות שונות. ואכן תפיסתו של נאצר התגבשה במידה רבה בקיץ 1956 שבו על פניו מצרים הצליחה להסיג את צבאות ישראל, צרפת ובריטניה מגבולותיה בעקבות פלישת המדינות לשחרור תעלת סואץ מידי נאצר היה זה הרגע שבו נאצר זוהה כמשחרר העמים הערבים ותהילתו בחברה הערבית חצתה גבולות וחברות.¹

נאצר הטיב לנצל את תהילתו ודחף במידה רבה להקמת הקהילה הערבית המאוחדת (קע"מ). הכוונה של נאצר הייתה למשוך אחריו את כלל מדינות ערב – במזרח התיכון וצפון אפריקה, ולפעול במשותף נגד המערב, ישראל והקומוניזם ולפעול לכינון חברה ערבית צודקת, שוויונית, דמוקרטית וסוציאלית, אך גם חזקה מבחינה פוליטית, כלכלית וצבאית. אך מדינות ערביות התקשו להיענות לדרישתו של נאצר – כל מדינה וסיבותיה היא, למעט סוריה, שגילתה אהדה ונכונות להצטרף לחזונו של נאצר. ואכן בשנת 1958 הוקמה קע"מ באמצעות איחוד של סוריה ומצרים, ולאחר מכן אף הצטרפה אליהם תימן.^{2,3}

אולם חזונו של נאצר, התגלה מהר מאוד כניסיון השתלטות מצרית על סוריה כאשר זה האחד מחק את המערכת הפוליטית הסורית, הגביל את הכלכלה המקומית וקידם שליטה מצרית בסוריה. אומנם הסורים נהנו מתפקידים מגוונים בקע"מ, אך לא היו אלה תפקידים בולטים במסגרת מעגל קובעי המדיניות ואילו בדרג המבצעי היו אלה תפקידים שוליים לרוב.⁴ לאורך זמן מעמדה של קע"מ נשחק עד לקריסתה בשנת 1961. אולם בחינה מעמיקה של תפקוד קע"מ מגלה כי על פניו אף מדינה ערבית – כולל סוריה ומצרים עצמן, לא בהכרח רצו לממש את האומה הערבית עקב הבדלים מהותיים בין החברות הערביות בתחומי הפוליטיקה, הכלכלה, והנורמות החברתיות.⁵ חרף קריסת

¹ ארליך, ח. (2003). *מצרים – האחות הבכירה, המזרח התיכון בימנו*, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, רעננה.

² סלע, י. (2007). נאום עבר אל-נאצר לאחר פירוק האיחוד עם סוריה, *The Middle East Forum*, נדלה בתאריך 11.6.2017 [/http://www.mideast.co.il/p-2_a-55](http://www.mideast.co.il/p-2_a-55)

³ Jankowski, J. P. (2002). *Nasser's Egypt, Arab Nationalism, and the United Arab Republic*. Lynne Rienner Publishers

⁴ Hudson, M. C. (1999). *Middle East dilemma: The politics and economics of Arab integration*. Columbia University Press.

⁵ Dawisha, A. (2005). *Arab nationalism in the twentieth century: from triumph to despair*. Princeton University Press.

קע"מ בשנת 1961 נאצר לא נטש את רעיון האומה הערבית למרות תפקודה הלקוי, וזה ניסה עוד מספר פעמים להקים אותה בשנית אך ללא הצלחה⁶.

שאלת המחקר: כיצד באה לידי ביטוי התפתחותה וקריסתה של הקהילה הערבית המאוחדת?

מטרת המחקר היא לבחון את התפתחות הרעיון הפאן-ערביזם והאומה הערבית וכיצד רעיון זה החל להתגבש לכדי אחדות משותפת בפועל. המחקר יתמקד בהתפתחות האומה הערבית, בניסיון של מצרים להוביל את החזון של האומה הערבית ובאופן שבו מדינות ערב שיתפו פעולה עם חזון זה. על מנת לענות על שאלת המחקר יבוצע מחקר עיוני שבו יבוצע שימוש במקורות ראשוניים כדוגמת נאומים ובחינת החוקה של הקע"מ, לצד שימוש בחומרים משניים כדוגמת מחקרים אקדמיים וספרות מקצועית שבחנה את נושא הקע"מ. הפרק הראשון במחקר יציג את מדיניות נאצר במצרים, חזונו כלפי האומה ערבית וכיצד זה ניסה להתקרב לסוריה לטובת מימוש הרעיון. הפרק השני יציג את כינון הקהילה הערבית המאוחדת, עקרונותיה ואופן התפתחותה. לאחר מכן יוצגו הצלחות וכישלונות של הקע"מ וכן יוצגו בהרחבה הסיבות לקריסת הקע"מ וניסיונות ההקמה שלה בשנית. ולבסוף יוצג סיכום העבודה.

⁶ ארליך, (2003).